

Et tilbageblik

af Elly Mardal, Hurup

Her hvor min tid som formand for Egnshistorisk forening for Sydthy er et afsluttet kapitel, går tankerne tilbage til tiden, da ideen om at starte en forening under én eller anden form opstod.

Allerede i 1969, da jeg begyndte at undervise og fortælle om slægtsforskning og den dertil hørende egnshistorie, var de spirende ideer fremme også med henblik på at oprette et lokalhistorisk arkiv.

Arkivet kom først, idet det blev oprettet allerede i 1972 i Vestervig. I første omgang i små lokaler på Sct Thøgersgård i plejehjemmets kontor og kælder.

Da Dommerkontoret kort tid efter blev nedlagt, blev arkivets daværende materiale flyttet hertil, og dets brandsikre rum var ideelt som opbevaringsrum for alle de uerstattede arkivalier.

Lidt efter lidt fyldtes arkivets hylder med alle mulige arkivalier, protokoller fra alle slags nedlagte foreninger og institutioner, faglige såvel som underholdende, oplysende forbund og deslige. Der findes fra næsten alle nedlagte mejerier, købmænd, brugser, landboforeninger og samtlige husmandsforeninger bevaret protokoller.

Adskillige tusinde billeder fra afdøde fotografers arkiver og ligeså hundredvis af private billeder fra dødsboer og lignende indgår i arkivet. Altså et godt grundlag for at bevare den lokale historie for eftertidens historikere og forskere.

Senere, da der var brug for arkivets lokaler til et bibliotek i Vestervig, måtte arkivet atter flytte, denne gang ned i kommunens rådhus's kældelokaler, der blev dets tilholdssted i nogle år.

Endelig blev der i tilslutning til Biblioteket i Hurup bygget, håber vi, et blivende sted for arkivmaterialer til alle, der søger oplysninger om deres rod her i Sydthys fortid. Et stort materiale er gemt her til vore efterkommere,

idet der allerede er godt optaget på de mange meter hyldeplads

I vinterhalvåret havde jeg i utallige år næsten altid 8 hold a. 15 deltagere som deltog i mine kurser. 3 - 4 hold i Sydthy og 3 hold i Thisted samt 1 hold i Tømmerby. I 25 - 30 år underviste jeg i disse fag.

Igennem flere år fra 1977 - 83 blev der talt meget om behovet for en forening. I de første år var jeg lidt tilbageholdende, bange for om der ville være tilslutning nok, men i 1983 besluttede 2 af mine gamle kursister nemlig lærer Uffe Larsen, Bedsted, Lokalarkivar Tage Thure, Bedsted, samt ledende bibliotekar i Sydthy Ejnar Vestergaard og jeg selv at indbyde til et møde på Thinghuskroen i Vestervig d. 17. november. Det skulle så vise sig, om der var interesse og tilslutning nok til at stifte en forening. En stor skare var mødt frem og 69 skrev under på at ville deltage i en sådan forening.

Den 16. januar 1984 blev Egnshistorisk Forening for Sydthy en kendsgerning ved den stiftende generalforsamling på Bedsted kro og har lige siden den dag været en stor succes.

Bestyrelsen kom til at bestå af 5 medlemmer som følger:

Elly Mardal som formand

Uffe Larsen blev næstformand

Gunnar Kjær Mortensen blev foreningens sekretær

Gitte Jensen valgtes til kasserer og

Eigil Thusgaard Andersen som menigt medlem.

Bestyrelsen valgte herefter en sognerepræsentant for hver af Sydthys 18 sogne, dvs. i byerne Bedsted, Hurup, Vestervig og Koldby-Hørdum valgtes hvert sted 2 repræsentanter på grund af de mange medlemmer i byerne.

Da den første Årbog skulle udgives i november 1984 var der allerede 487 medlemmer og kun 2 år senere var vi oppe på over 1000 med-

lemmer. En god solid forening havde set dagens lys. I mange år har medlemstallet ligget omkring 1250. Fordelt overalt i Danmark, Europa og i resten af verden.

Allerede det første år, var der mange møder og andre aktiviteter, samt en aftenur med bus i området.

I 1985 var det 40 år siden Danmarks befrielse, og foreningen havde modtaget en opfordring fra staten med anmodning om at arrangere både møder om befrielsen samt lave udstillinger om besættelsens mørke år i Danmarks historie 1940 - 45. Vi fik arrangeret en udstilling på biblioteket i Hurup, som blev flyttet til Morup Mølle på kroen til den 4.- 5. maj, hvortil også Jarl Ingerslev bidrog med en samling våben fra besættelsestiden. Her havde vi modstandsmanden Jens Kirk fra Tousgaard til at fortælle om modstandsbevægelsen i Thy.

Efter Morup Mølle flyttedes udstillingerne rundt på kommunens biblioteksfilialer.

Efter frit lejde aktionen i 1985 med aflevering af våben fra besættelsestiden, modtog Kommunens borgmester Arne Hyttel og Egnshistorisk forenings bestyrelsesmedlem Gunnar Kjær Mortensen 5 stk. våben fra besættelsestiden, som af sikkerhedsgrunde blev opbevaret af politiet. Efter 10 års forløb i Egnshistorisk forenings eje blev disse overdraget til Heltborg museum, især på grund af de vanskelige opbevaringsmuligheder.

Mange andre arkivalier af forskellig art blev overdraget foreningen i de første år. Egnshistorisk Arkiv måtte kun modtage skriftlige og trykte arkivalier; disse vidt forskellige ejendele er senere overdraget museet, når de skiftende opbevaringssteder, vi havde, skulle ryddes.

Den historiske aftenur gik i 1985 til Tandrup, hvor 110 medlemmer deltog.

I denne anledning blev der udarbejdet en folder om stedets og gårdens historie.

I 1986 deltog foreningen i et projekt om

En over 200 år gammel dragkiste og ovn på Skibstedgård 1986. Dengang ejet af Karen og Holger Erichsen.

Bubbel, aftentur 20.6.1989.

Teglværkernes historie i Sydthy og udarbejdede hvert enkelt teglværks historie i Sydthy nogenlunde fra deres start.

Aftenturen dette år gik til Skibstedgård, hvor historien blev gennemgået og fortalt.

Til dyrskuet i Hurup i 1987 havde foreningen arrangeret en fin udstilling af gamle »antikke« landbrugsredskaber under titlen »Landbrug igennem tiderne«, flere af disse redskaber befinder sig nu på museet i Heltborg.

Aftenturen i 1987 gik til Lyngholm.

200-året for stavnsbåndets ophævelse i 1988 blev et særdeles aktivt år for foreningen med bl. a. billedudstillinger på dyrskuet i Hurup. Den store stavnsbåndsfest Sct. Hans aften på Bodum Bisgaard var ligeledes foreningens historiske aftentur, som blev fejret i samarbejde med flere foreninger. Ca. 1500 deltog i denne dejlige fest. Det blev en skøn sommeraften med taler af undervisningsminister Bertel Haarder, musikunderholdning og folkedanseropvisning, samt det store midsommerbål.

1988 blev ligeså året med optakten til at

Heltborg museum senere blev oprettet i 1992.

På en udflugt til Skyum, hvor over 100 deltog i et besøg hos Jens Tølbøll på hans historiske gård, der har været i samme slægts eje siden 1682, så vi hans omfattende samlinger af gamle historiske effekter, samt hele den gamle bindingsværksgård med den gamle husmølle.

Et par år senere fik vi med lidt tilskud fra kommunen optaget en videofilm om gården og dens samlinger.

Fra Jens Tølbøll fortsatte alle lidt videre mod nord ad Tingvejen til et besøg hos Meta og Gunnar Sørensen. Det var ligeledes samlinger af gamle historiske landbrugsredskaber, som Gunnar Sørensen fortalte om ved kaffebordet, hvorledes de havde samlet disse igennem årene, samtidig offentliggjorde Gunnar, at de ville skænke alle disse redskaber til et museum i Sydthy kommune.

I 1989 gik den historiske aftentur til Bubbel. Her deltog der ligeledes mange af vore medlemmer.

Hele tre udstillinger havde foreningen arran-

Fra Cirkus Miehe udstillingen i Ydby 1989.

geret dette år, dels i anledning af Hurup Håndværker og Borgerforenings 100 års jubilæum d. 15 og 16. april om »Hurup i 100 år«. Næste udstilling var d. 25. maj. Her var der en større udstilling på hele Ydby skole af indsamlede og lånte effekter om og vedrørende det gamle Cirkus Miehe, det blev en spændende udstilling. Samtidig vist non stop en film om Miehernes liv og virke gennem den svundne tid. Alt sammen var en optakt til Fyrspillenes opførelse af »Fremmede fugle» om det gamle cirkus.

Den sidste udstilling d. 17. juni var i anledning af Det Thylandske landøkonomiske selskabs 100 års dyrskuejubilæum. Titlen var »Dyrskuer i Sydthy i 100 år«.

Den historiske aftentur i 1990 var henlagt til et besøg på Futtrup, hvor man bl.a. så ruinerne af det gamle for længst nedlagte Teglværk og vi hørte om gårdens lange historie.

Den 400 år gamle Gudnæsstrand Købmandsgård var målet for den historiske aftentur i 1991. Igen mødte over 100 deltagere frem

og hørte om historien gennem de mange år. Ved denne aftentur mindedes vi vor nylig afdøde næstformand og medstifter af foreningen, den meget historisk interesserede lærer Uffe Larsen fra Bedsted, der pludselig uventet var afgået ved døden d. 17. maj.

Der var nok en udstilling af billeder til dyrskuet i Hurup. Denne gang i anledning af Det Thylandske landøkonomiske selskabs 150 års jubilæum.

I samme anledning skrev og redigerede næstformanden Eigil Andersen og Elly Mardal en jubilæumsbog for Det Thylandske landøkonomiske selskab i 150 år.

I 1992 deltog foreningen i et projekt om indsamling af gamle småfilm optaget i tiden fra 1900 til ca. 1970 i Sydthy. Et forsøgsprojekt der på landsbasis dækkede et landsogn i Viborg amt »Sydthy« og en købstad »Skive«, Det kom der 2 gode film ud af, nemlig »Sydthy kavalkade« og »Barndomstid i Sydthy omkring 1960«. Desuden fik vi i samme pulje restaureret den

efterhånden meget slidte Hans Bakgaard film »Ræven fra Boddum Bæk«, som Hans ved gode venners hjælp havde fået filmatiseret i 1952-53.

1992 var også året hvor foreningen udgav en jubilæumsbog om »Hvidbjerg v. Å Klitplantage 1892 - 1992«, skrevet og redigeret af Eigil Andersen og Elly Mardal, der samme år også skrev en lille bog om den 100 årige Ashøje plantage.

Over 250 deltog i festlighederne i Hvidbjerg v. Å plantage, der også var målet for foreningens udflugt. En fin udstilling havde vi også arrangeret i samme anledning.

Det blev dog til endnu en historisk aftentur til Hørdum kirke og Koldby, hvor vi gæstede Martha og Elgaard Jensens dejlige hjem og have.

En anden milepæl blev nået i 1992 med indvielsen af museet i Heltborg, det var en stor dag i Sydthy for både det kunstneriske og landbrugets historie.

I 1993 var restaureringen og nyindspilningen af »Ræven fra Boddum bæk« færdig, og den vistest, sammen med de to lokale, smalfilm ved en forestilling i Ydby forsamlingshus for over 200 deltagere.

Æ Beeshus beliggende ved Vestervig kirke blev med moralsk støtte fra foreningen oprettet og indviet som et lille naturmuseum d. 2. april.

I dagene 20 - 22 maj havde foreningen besøg fra Sydthy kommunes venskabsby Mellerud i Sverige hvor 24 historisk interesserede deltog fra Rostocks og Kroppefjalls Hembygdforeninger.

Den 21. juni var aftenturen henlagt til Den gamle Købmandsgård i Doverodde. Over 150 havde fulgt opfordringen til at deltage.

Årets sidste aftentur gik til Helligsø Teglværk i samarbejde med Heltborg Museum, som en afslutning på årets foredrag om vore gamle Teglværker.

I 1994 viste Leo Pallesgaard fra Vestervig sin meget smukke og stemningsfyldte film fra Vestervigegnen for en hel del af foreningens medlemmer. Den 16. januar holdt foreningen en lille fest for sine sognerepræsentanter i anledning af foreningens første 10 år. I februar blev der for første gang i foreningen holdt en

»Tøm Kommodeskuffen« aften med »Hvad er det« under stor deltagelse, og der blev ivrigt diskuteret om hvad diverse ting var og dets eventuelle værdi.

Den 14. juni var over 300 mødt frem til årets aftentur, der denne gang gik til den gamle herregård Irup, hvor ejeren Allan Galsgaard selv fortalte om gårdens historie der går helt tilbage i 1400 tallet.

Sammen med Thisted Museum havde foreningen arrangeret en byvandring i Hurup, hvortil der også var god tilslutning.

En del lokale foreninger gik sammen med Egnshistorisk forening om at starte en foredragsrække under mottoet »Kend din egn«, som endnu eksisterer i år 2002.

Oprindelsen til disse foredrag skyldes egentlig Sydthy turistforenings daværende formand Erik Vendelboe, der havde fostret en ide om, at Turistforeningen skulle »uddanne« et antal ældre medborgere til guider ved turistbesøg på egnen. For at være kvalificerede til jobbet ville man give folk en mulighed for at udvide kendskabet til egnen og dens historie ved at afholde foredrag.

Også i 1995 havde foreningen en »Tøm Kommodeskuffen« aften i Boddum sammen med beboerforeningen og Museet.

I anledning af Danmarks 50 års befrielsesdag havde foreningen arrangeret en billedudstilling i Lyngby fra besættelsestiden og befrielsesdage sammen med Svankjær beboerforening. I samme anledning, var der arrangeret et landsdækkende kunstnerisk lysshow med en laserlystråle langs Vestkysten fra Skagen til grænsen og videre til Hamborg. Ligeså var Lyngby i dette år målet for foreningens udflugt d. 13 maj med den tidligere købmand i Lyngby Knud Madsen Nielsen som en meget vidende guide. Der var langt over 100 deltagere.

Sydthys kendte maler Jens Søndergaards 100 årsdag blev fejret ved forskellige arrangementer rundt om på egnen.

I 1996 havde foreningen, som noget nyt arrangeret en udflugt udenfor lokalområdet. Den meget store tilslutning viste, at også dette var der interesse for. Turen gik til Nordjylland hvor vi besøgte Børglum Kloster hvis nære til-

Fra udflugten til Børglum Kloster i 1996.

knytning til Sydthy er kendt fra historien, blandt andet til Vestervig Kloster og kirken, samt især til herregården Irup.

Vi er nået til 1997, også i dette år var der stor tilslutning til de mange foredrag i »Kend din egen serie« som er populære aftener med gode foredragsholdere.

Udflugten gik dette år til Strandingsmuseet i Thorsminde og til den gamle herregård Nr. Vosborg med sine spøgelse og andet godtfolk under stor deltagelse d. 14. juni. Der afsluttedes med baronens middag i Borbjerg Møllekro.

Desuden var der arrangeret en aftentur til Villerslev kirke, der er kendt for sin rige udsmykning af kalkmalerier over hele kirken; vel nok én af landets første tegneserier, blot er det malet på væggene efter bibelen og det gamle testaments beskrivelser. Mon de var malet for at kirkegængerne havde noget at se på under en lang og måske søvndyssende prædiken?

Udflugten i 1998 gik til Skiveegnen. Første stoppested var ved Vor Frue Kirke i Skive, hvor vi så, og lyttede til Bodil og Ingvar Glads fortælling om de enestående kalkmalerier, der udsmykker hele kirken, også et islæt med den gamle nedrevne Sct. Thøger Kirke i Vestervig.

Fra Skive kørte bussen mod nord til Stårup Hovedgaard der med sine statelige velrestaurerede bygninger ligger smukt ved Hjarbæk fjord. Her så vi bl. a. de fine udstillinger af antikke møbler, som ejerparret køber og sælger.

Efter besøget på Stårup Hovedgård kørtes videre til Pinenhus hvor den værste sult blev stillet, før vi til sidst besøgte eventyrslottet Højris på Mors der drives i eventyrets tegn.

Foreningens aftentur med 120 deltagere i det hjemlige område gik til den gamle forhenværende Herregård Øland i Haring sogn, der er kendt helt fra 1300 tallet.

I 1988, 1993 og i 1998 årbøgerne er der bragt stikordsregister over indholdet af hver

årbog der hidtil er udkommet. Det næste stikordsregister bringes i 2003. På denne måde er det gjort lettere for læserne at finde frem til, hvad der er skrevet om i det enkelte sogn gennem årene.

Ved indgangen til et nyt århundrede, ja endog et nyt årtusindskifte, fortsatte den sædvanlige rytme i foreningens virke.

Foreningen kunne her glæde sig over, at det nye Doveroddecenter blev indviet under meget stor deltagelse af beboere og mange andre fra hele lokalområdet.

I anledning af Grundlovens 150 års jubilæum afsløredes endnu en mindesten på Ashøje; denne gang for afdøde Kirkeminister Vilhelm Fibiger, Øland. Ligeså blev der skrevet et lille mindedigt i samme anledning.

Foreningen havde arrangeret en aftenudflugt til Museet i Thisted, hvor Museets pædagog Svend Sørensen viste rundt i særudstillingen: »På tærsklen til Middelalderen«. Det blev en interessant aften for samtlige deltagere i turen.

Foreningen havde desuden arrangeret en aftentur til Bedsted kirke, hvor sognepræsten Ole Weinkauff Jacobsen viste rundt og fortalte om kirkens 800 årige historie og dens tilknytning til bl. a. herregården Tandrup.

Vi nåede ind i det nye årtusinde uden de helt store ændringer rent foreningsmæssig, idet det gode samarbejde med de deltagende foreninger i »Kend din egn« fortsatte til glæde for både foreninger og de mange deltagere i disse foredrag.

Af andre opgaver fejrede Rønhede plantage sit 100 års jubilæum ved en veltilrettelagt fest der var begunstiget af godt vejr og omkring 225 festdeltagere. Festtalere var skovrider Ditte Svendsen og Erling Boddum fra Randers, som er født og opvokset i Rønhede.

Samtidig udgav foreningen et festskrift skrevet af klitplantør Eigil T. Andersen og Elly Mardal.

Samme fest udgjorde tillige udflugten dette år. Festen afsluttedes med grillstegt dådyr og rådyrpateer med tilbehør.

Årets aftentur gik til Apotekergården i Sønderbjerg hvor Hakon Rysgaard bød velkommen og livligt fortællende viste rundt i Apotekergårdens mange samlinger.

Efter nu at have afsluttet min tid som foreningens formand i 2001 bad den nuværende bestyrelse mig om at skrive mine erindringer fra tiden og arbejdet med foreningens utallige gøremål og initiativer.

Samtidig ønskede de ligeledes min medvirken ved redaktionen af Sydthy Årbog, hvilket jeg gør med glæde medens kræfterne er dertil.

Det har været rige år rent historisk set at få så mange referater og beskrivelser af Thy gennem over tusinde år. Vi har kunnet læse om folks erindringer også ud fra gamle bevarede dagbøger og for længst afdødes levned- og egnsbeskrivelser, der var godt gemt væk i skuffer og skrivebøger papkasser m.m.. Der har været gode historisk bearbejdede artikler imellem det hele og alt er gået videre til læserne. Mange ringer og skriver fortsat til mig, hvilket kun kan glæde enhver der bliver ældre.

Tak for tilliden gennem de mange år til Foreningens trofaste medlemsskare.

Mit ønske er, at den fortsat må bevares for fremtiden.